

Hukuk Eğitiminde *Bilişim Hukukuna* İtiraz: Hukuk Fakültelerinde Transdisipliner Bir Genel Ağ Dersi

Su Sonkan

Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul
su.sonkan@yeditepe.edu.tr

Özet

Bu yazı, Türkiye'de hukuk eğitim-öğretiminde karşı karşıya kalınan bir tuhaflık hakkındadır. Ücretli *Bilişim Hukuku* sertifika programlarının zaman içerisinde istikrarlı bir devamlılığa kavuştukları gözlemlenmektedir. Diğer yandan, hukuk fakültelerinde yüksek öğrenim görmekte olan öğrenciler ve yeni mezun hukukçular, çoğunlukla genel ağın kapsadığı meseleler üzerine muhakemeyi sürdüremeyecek durumdadırlar. Bu durumun nedeni, hukuk fakültelerinin lisans programlarında transdisipliner bir kavrayış ile oluşturulmuş, genel ağın doğasını ve kavramlarını açıklayıcı spesifik bir dersin bulunmamasıdır. Kariyer pazarının bir ürünü olarak *Bilişim Hukuku* sertifika programları, sundukları ücret karşılığı eğitim ile bu yokluktan istifade eden programlardır.

Anahtar Sözcükler

Hukuk Eğitimi, Transdisipliner, Bilişim Hukuku, Genel Ağ, Sertifika Programları

Abstract

This article is about a strange development faced in legal education in Turkey. It is observed that paid *Informatics Law* certificate programs reached a steady continuity over time. On the other hand, students and graduates of law faculties are mostly unable to maintain reasoning on matters relating to the world wide web. The reason for this is the lack of specific courses in law school programs, created by transdisciplinary understanding and explain the concepts and nature of world wide web. As a product of career market, *Informatics Law* certificate programs with their paid education are programs that benefiting from this gap.

Key Words

Legal Education, Transdisciplinarity, Informatics Law, World Wide Web, Certificate Programs

I. Giriş

Bir an için, gözünüzün önüne şu sahneyi getirmeye çalışın. 2015 senesinde Türkiye'de hukuk fakültesi öğrencisi olan ve hedefleri doğrultusunda başarılı bir gelecek için çalışan H.Ö'nün çekimine kapıldığı *Bilişim Hukuku* nitelendirmesinin parıltısı, az önce ücretini ödediği sertifika programının banka dekontuna bakarken yavaş yavaş sönmeye başlar. Acaba H.Ö parasını boşa harcamış olabilir mi? H.Ö'nün bir anda canı sıkılır. Kendisini rahatsız eden ince bir kuşkuya düşer. H.Ö'nün yüzünde, doğru karar alıp almadığı sorgulayışının ifadesi okunur.

Pekâlâ, şimdi lütfen H.Ö'yü içinde bıraktığımız bu sevimsiz sahneyi unutun. H.Ö'nün aklına ücreti yatırmasının ardından "başka türlü"ye dair bir düşüncenin gelmemiş olabileceği ihtimalini hesaba katmalıyız. Bu "başka türlü" nasıl mümkün olabilirdi ki? Üstelik, üniversite hocaları da sertifika programından övgüyle bahsetmişler, onlar da bir "başka türlü"ye dair herhangi bir şey anlatmamışlar, herşey bir yana programı tavsiye etmişlerdi. Hem hayatta şeyler başka türlü olabilecektilerse, böyle olmazlardı ve böyle olduklarına göre, mutlaka doğru oldukları için böyle olmuşlardı. Sonuç itibarıyla, hayatta şeyleri oldukları gibi kabul etmek gerekirdi.

Ayrıca H.Ö'nün bir hukuk fakültesi öğrencisi olarak *Bilişim Hukuku* sertifika programı hakkında şüpheli fikirlere sahip olması, sertifika programının tanıtımında belirtilen uzman ihtiyacına kayıtsız kalarak bu çağrıya kulak vermemesi, başarılı gelecek ideali açısından söz konusu olamazdı. Yine ayrıca, mensubu bulunduğu üniversitenin logosu, sertifika programını düzenleyen kuruluşun ilanında yer alıyordu. H.Ö parasını boşa harcamadığına yönelik daha nasıl bir ipucu peşindeydi? İşte gözünüzün önündeki bu sahnede, ne yersiz düşüncelerle aklını meşgul eden H.Ö, derhal yersiz düşüncelerinden kurtularak, yeni düşüncelerinin verdiği mutluluk ve huzur içinde gününe devam eder.

Varsayalım, H.Ö gerçekten de endişeye kapılmış, fakat kendi kendisini ve ailesini telkin ettiği *Bilişim Hukuku* sertifika programına katılması konuşmasında şu argümanı öne çıkartarak, o rahatsız edici garip duygudan kurtulmuş olsun: Ne de olsa, 2015 senesinde yüksek puan alarak kazandığı, bilimin geldiği son aşamayı akademik kadrosu ile yakından takip eden devletin üniversitesinin hukuk fakültesinin veya yine bilimin geldiği son aşamayı akademik kadrosu ile yakından takip eden, ücretini karşılayarak

ya da yüksek puanı sayesinde burs alarak eğitim gördüğü vakıf üniversitesinin hukuk fakültesinin lisans eğitim-öğretimi ders programında *Bilişim Hukuku* dersine yer verilmemiş olmasının makul bir açıklaması vardır. Öyle ki, dışarıdan tamamlayıcı program olarak (adı üstünde tamamlayıcı program) iyi ki bu sertifika programı mevcuttur ve artık ücretini ödemediği bu özellikli eğitim ile donanabilecektir. Dahası gelecekteki başarılı meslek hayatında herkese, çerçeveli veya çerçevesiz muhafaza edeceği *Bilişim Hukuku* ya da üzerinde her ne yazacaksa işte o sertifikasını gösterebilecektir. Bir defa daha H.Ö, aldığı karardan duyduğu mutluluk ve huzur içinde, banka dekontunu katlar ve onu Hukuk Metodolojisi veya Hukuk Felsefesi kitabının içine koyarak gününe devam eder.

Zihinlerde, H.Ö ile canlandırılan bu sahnelerin çeşitli türevleri, hukuk yüksek lisans öğrencisi H.Y.L.Ö, hukuk doktora öğrencisi H.D.Ö, hukuk burslu doktora öğrencisi H.B.D.Ö, hukuk araştırma görevlisi H.A.G, hukuk akademisyeni H.A, hukuk profesörü H.P, avukatlık stajyeri A.S, avukat A, hakim H, cumhuriyet savcısı C.S, hukuk danışmanı H.D ile de canlandırılabilir. Bir *Bilişim Hukuku* sertifika programı toplumun önde gelen bu geniş hukukçu kitlesine ücreti karşılığında önemli bir hizmet sunmaktadır!

Hayır, hayır, bir dakika, burada biraz duralım, her konuda olduğu gibi bu konuda da peşin hükümlü olmamak gerekir. Günümüze, H.Ö kadar mutlu ve huzurlu devam etmeden ve söz konusu hizmetin önemini teslim etmeden önce, Türkiye'de *Bilişim Hukuku* sertifika programlarının ve *Bilişim Hukuku* nitelendirmesinin hukuk eğitim-öğretiminde diğer birçok trajedi yanında bir diğer trajediye karşılık geliyor oluşu ve bu yazının hazırlanma nedeni olan, Türkiye'nin hukuk fakültelerinde yapılandırılmış transdisipliner bir genel ağ dersinin kaçınılmazlığı üzerine düşünebiliriz.

Evet, evet, bu şoke edici, bir "başka türlü" itirazını kendimizi zorlayarak anlamaya çalışabiliriz. Hatta belki, bir deyişin ve bir olagelişin ne kadar sık tekrarlandığından, ne kadar yaygın kabul gördüğünden bağımsız düşünmeyi başarabiliriz. Ne de olsa, hukuk fakültesi öğrencisi H.Ö'nün şeylerin oldukları şekilde kabul edilmelerine veya başka insanların inisiyatiflerine olan sarsılmaz inancından fazlasını ifade edebilmek gereklidir.

Bu yazıda, *Bilişim Hukuku* nitelendirmesi, *Bilişim Hukuku* sertifika programları ve hukuk fakültelerinin lisans ders programlarında yer alması gerektiğini savunduğum transdisipliner bir genel ağ dersi üzerine düşüncelerimi aktarmak istiyorum.

II. *Bilişim Hukuku* Nitelendirmesi

Almanya'dan yola çıkarak bir örnekle başlayalım: Köln Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Teorisi Kürsüsü'nde 2014 senesinde düzenlenen, "Genel Ağın Hukuku-*Das Recht des Internets*" adlı seminer çalışması şu ifade ile tanıtılıyor [1]: "*Genel ağın hukuku birlik içinde bir hukuk alanını tasvir etmez.*"

Almanca dilinde, genellikle akademik alanda öne çıkan *Das Recht des Internets*-Genel Ağın Hukuku nitelendirmesi yanında, özellikle hukuk uygulamacıları arasında birer çatı tabir olarak, *IT-Recht*-Enformasyon Teknolojileri Hukuku, *Informationsrecht*-Enformasyon Hukuku, *Internetrecht*-İnternet Hukuku, *Recht des neuen Medien*-Yeni Medyalar Hukuku, *Medienrecht*-Medya Hukuku, *Online-Recht*-Çevrimiçi Hukuk, *Multimediarrecht*-Multi Medya Hukuku, *Computerrecht*-Bilgisayar Hukuku, *EDV-Recht*-Elektronik Veri İşleme Hukuku ifadelerine başvurulur.

Bilişim Hukuku tamlamasının Almanca dilinde karşılığı "*Informatiksrecht*"tir ki, Almanca dilinde böyle bir nitelendirmeye genellikle rastlanmaz. Karşılaşılabilecek olan benzer ifade Hukuk Enformatiği-*Rechtsinformatik*'tir. *Rechtsinformatik* nitelendirmesi Köln Üniversitesi'nin seminer çalışması tanıtımında doğru şekilde ifade edilen ve esasen birlik içinde bir hukuk alanına karşılık gelmeyen *Das Recht des Internets*-Genel Ağın Hukuku nitelendirmesinden tamamen farklı içerikte bir nitelendirme. Türkçe kullanım örneklerine kısaca bakıldığında, "Hukuk Enformatiği" nitelendirmesinin gerçekten de işaret ettiği anlama özdeş şekilde kullanıldığı görülecektir:

- *kobiden.com* adresinde yer alan bir haber [2]: "*Hukuk enformatiği alanındaki çalışmalarının ilk fazını 2009 yılında tamamlayarak 'www.kanunum.com' projesini hayata geçiren X Danışmanlık, teknolojisini geliştirmeye ve veritabanını genişletmeye devam ediyor.*"
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 4/1995 sayılı Merkezi Mevzuat Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası Birinci Kısım-Genel Kurallar / Tefsir-2. içerisinde [3]: "*Hukuk Enformatiği", mevzuata ait tüm bilgilerin derlenerek bilgisayarda depolanması işlemlerini ve depolanan hukuksal belge ve bilgilerin tümünü anlatır.*"
- Danıştay Üyesi Güven Dinçer'in 1980 tarihinde hazırladığı "*Türk Mevzuatının Bilgisayara Verilmesi ve Bilgisayarda Yeniden Düzenlenmesi*" başlıklı makalesinin alt başlığı [4]: "*Türk Hukuk Enformatiği Modeli*"

Şimdi tekrar "Hukuk Enformatiği" ifadesinin Almancası olan "*Rechtsinformatik*" nitelendirmesine geri dönelim.

Würzburg Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Profesörü Prof. Dr. Dr. Eric Hilgendorf ve Bayreuth Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Profesörü Prof. Dr. Brian Valerius, *Computer-und Internetstrafrecht-Bilgisayar ve Genel Ağ Ceza Hukuku* adlı kitaplarında *Rechtsinformatik-Hukuk Enformatiği* ve *Informationsrecht-Enformasyon Hukuku* arasında -disipliner bakış açısıyla- kısaca şöyle bir farklılaşmadan söz ediyorlar [5]: "(...)Rechtsinformatik - Hukuk Enformatiği, enformatik içerisinde kısmi bir alandır, teknik bir disiplindir. Çok hızlı ilerleyen enformasyon ve iletişim teknikleri ile hukuk sistemi arasında yer alan bir arayüzdür. Dolayısıyla yeni tekniklerin ortaya çıkardığı hukuk soruları ile uğraşan hukuk uğraşını, Rechtsinformatik-Hukuk Enformatiği nitelendirmesi ile karşılamayı düşünmek yanlıcıdır. Bu tip hukuk sorularına ilişkin burada Rechtsinformatik-Hukuk Enformatiği nitelendirmesinden açıkça ayrılan Informationsrecht - Enformasyon Hukuku nitelendirmesi kullanılacaktır. (...)", "(...)Informationsrecht - Enformasyon Hukuku herşeyden önce, üç klasik hukuk alanı olan Özel Hukuk, Kamu Hukuku ve Ceza Hukuku temsilcilerinin yeni problemlerle uğraştıkları bir Mantedisziplin-bir Manto Disiplin olarak belirlemektedir."

Hukuk fakültelerinde eğitim-öğretim faaliyetini yürüten öğretim üyelerinin kendi çalışma alanlarının temel alan bilgisine olduğu kadar o çalışma alanını ilgilendiren yeniliklere, gelişmelere de hakim olmaları beklenir. Bugün *Bilişim Hukuku* nitelendirmesi -disipliner anlayışın bir yansıması olarak- kesin sonuçlanmış bir sınıflandırmanın bağımsız unsuru olarak takdim edilmektedir.

Hukuk eğitim-öğretiminde, konuya ilişkin olarak yanlışlık, eksiklik veya geri kalmışlık *Bilişim Hukuku* bilgi departmanının mevcut olmaması değil, hukuk fakültelerinde görev yapan bilim insanlarının ve fakülte öğrencilerinin, genel ağın kapsayıcılığının söz konusu olduğu meselelerin değişkenlerine, dünya çapında yayılan nitelendirmelerin birliğine veya çelişkilerine, bu meseleler ile ilgili gelişmeleri takip edebilecek literatür bilgisine, kendi kavramlarına sahip olamamalarıdır. Burada savunulan bakış açısına *Bilişim Hukuku* sertifika programlarının kendilerini tanıttıkları metinlerden doğan sorular ve transdisipliner bir genel ağ dersi savunusu ile açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

III. *Bilişim Hukuku* Sertifika Programları

Hukuk fakültesi mezunlarının işsiz kalma tehlikesi ile kolaylıkla karşı karşıya kalmayacakları yaygın bir kanıdır. Bu düşüncenin de etkisi ile hukuk fakültesi öğrencisi olmuş bir öğrenciden eğitim-öğretim süresi boyunca kendisini hukukçu olmanın sorumluluğunu üstlenecek bir insan olarak yetiştirmesi ve çok

çalışması beklenir. Dolayısıyla, bir hukuk fakültesi öğrencisinin veya mezununun herhangi bir sertifika programına katılması öncelikle kendisini iyi yetiştirmek isteği ile açıklanabilir. Diğer taraftan bir hukuk fakültesi öğrencisi veya mezunu bir sertifika programına kendisini iyi yetiştirmek düşüncesinin ötesinde işsiz kalmama, diğer hukukçular arasında özgeçmişinde yer alan çarpıcı bir vasıf sayesinde sıyrılarak iş başvurularında işe kabul edilme şansını arttırma, diğerleri çoğunluğuna sadece kendisinde bulunan özel bir yetenek sayesinde üstün gelerek daha fazla gelire sahip olma gibi hedefleri doğrultusunda da katılım sağlamayı düşünüyor olabilir. Bu doğrultuda düşüncelere sahip olan ve örneğin ceza hukuku, eşya hukuku, icra-iflas hukuku, idare hukuku ya da anayasa hukuku alanlarının yerleşik konularını içeren bir sertifika programına katılan hukuk fakültesi öğrencisi veya mezunu ile *Bilişim Hukuku* sertifika programına katılan hukuk fakültesi öğrencisi veya mezunu arasında göz ardı edilemeyecek tek fark *Bilişim Hukuku* sertifika programına katılan öğrencinin veya mezunun *shell beach* ekspres trenine binmiş olduğu gerçeğidir.

Hayatının lisans eğitimine ayırdığı dört veya beş senesi içerisinde genel ağın kapsadığı meselelere ilişkin kavramlar, perspektifler vs. temelini kazanabileceği yapılandırılmış bir derse katılma deneyimine sahip olamamış hukuk fakültesi öğrencisi veya mezunu bilmelidir ki, muhtemel işsizlik tehdidi karşısında, günümüz hukuk kariyer pazarında kulaktan kulağa fısıldanan bir kaç efsaneden biri olan *Bilişim Hukuku* efsanesini takip etmeye başladığında, kendisini dinamik bir tuhaflığın ortasında bulacaktır.

Türkiye'de hukuk eğitim-öğretiminde *Bilişim Hukuku* nitelendirmesi mi sertifika programlarını ortaya çıkartıyor, yoksa sertifika programları mı *Bilişim Hukuku* nitelendirmesini besliyor diye düşünülecek olsa, içinden çıkılmaz bir mesele ile karşı karşıya kalınacaktır. Birbirinden farklılaşan sertifika programları kadar, birbirinden farklılaşan *Bilişim Hukuku* olup olmadığı ise apayrı bir sorudur. Diğer taraftan farklı tarihlerde farklı kuruluşlar bünyesinde düzenlenen bu sertifika programlarının eğitmen kadrolarında büyük değişikliklerin gözlemlenmiyor olması nedeniyle, bir zümre içi toplantı ürünü olarak *Bilişim Hukukundan* bahsetmek mümkün olabilir mi? Ne de olsa bu kapalı evrende yaşama hali hukukçulara çok aşına bir durumdur.

Soruları çoğaltmadan önce kısa bir not: bu başlık altında konu edilen programlar *Bilişim Hukuku* sertifika programlarıdır. *Bilişim Hukuku* nitelendirmesi ile gerçekleştirilmiş veya gerçekleştirilecek panel, konferans, seminer vb. akademik çalışmalar -nitelendirme üzerine eleştiri korunarak- bu başlığın kapsamı dışındadır. Akademi ile ilgili ve sisteme özgü bir tuhaflığa işaret eden sertifika programlarının diğer akademik

faaliyetlerden hem ücretli oluşları hem de tamamlanma süreçleri itibariyle ayrıldıkları açıktır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Barolar bünyesinde *Bilişim Hukuku* kümülatif başlığı ile düzenlenen sertifika programlarının (örneğin *Türavak ve Antalya Barosu işbirliği ile düzenlenen 4 günlük Bilişim Hukuku Sertifika Programı: stajyer avukatlar için 400 TL, baroya kayıtlı olanlar için 750 TL, baro dışı katım 1000 TL*) [6] avukatlara yönelik meslek içi eğitim özelliğine sahip olma, uygulamadan örnekleri tartışma, avukatlık mesleğini geliştirme gibi geçerli nedenler haricinde, bu yazıdaki eleştirinin kapsamında kabul edilmeleri gerekir. Hedef, avukatlık mesleğini seçmiş hukukçulara *Bilişim Hukuku* sertifikası kazandırmak değil, bu kişilerin hukuk fakültesinden mezun olmadan önce genel ağı kapsayıcılığı hakkında vizyon sahibi olmalarının, mezun olduklarında ise ilgili gelişmeleri bu vizyon sayesinde takip ederek hukukçuluklarını yapabilmelerinin sağlanmasıdır. Bu çerçevede, Türkiye'de düzenlenmiş veya düzenlenecek birkaç *Bilişim Hukuku* sertifika programının tanıtım yazılarının incelenmesinde fayda görüyorum. Bu programları tanıyabilmek için kendi varoluşlarını nasıl açıkladıklarından başlanmalıdır. Fakat sorular herşeyden önce yalnızca sertifika programlarına değil, anlaşılacağı üzere hukuk eğitim-öğretiminin işleyişine yöneltilmektedir. Dolayısıyla sertifika programlarının geçmiş ya da gelecek tarihli olmalarından bağımsız olarak, sorular üzerinden *Bilişim Hukuku* nitelendirmesinin ne şekilde yerleştiği, *Bilişim Hukuku* uzmanı ihtiyacının ne şekilde tanımlandığı anlaşılmalıdır. Aşağıdaki bilgiler ilgili üniversite, kuruluş vb. isimler çıkartılarak ilan metinlerden değiştirilmeden alıntılanmıştır:

2012 tarihli SP 1 (72 Ders Saati) [7]

(Programın katılım ücreti 1.200 TL, öğrenci ve stajyer avukatlar için 500 TL'dir.)

Genel Tanıtım

"*Bilişim Hukuku Sertifika Programı, ulusal ve uluslararası alanda talep edilen bilişim hukuku uzmanı ihtiyacını gidermek ve bilişim alanında faaliyet gösteren kişileri bu alan hakkında bilgilendirmek amacıyla X Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından 18 Şubat-11 Mart 2012 tarihleri arasında konunun uzmanı hukukçuların, mühendislerin ve adli bilişim uzmanlarının katılımıyla gerçekleştirilecek. Programda, Bilişim Alanında yaşanan Ceza Hukuku, İdare Hukuku, Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hukuku'na ilişkin sorunlar güncel sorunlar ve Yargıtay kararları ışığında incelenecektir.*"

Kimler Katılabilir?

"*Bilişim Hukuku alanında uzmanlaşmak isteyen avukat, mühendis, stajyer avukat ve hukuk fakültesi öğrencileri; bilişim sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin yöneticileri ve çalışanları ile konuyla ilgilenen tüm meslek grupları katılabilir.*"

Sorular

1. Bu programı sunan hukuk fakültesinin lisans ders programında, seçmeli bir ders haricinde, genel ağı ilişkili temel nitelikte bir ders mevcut mudur?

2. *Bilişim Hukuku* uzmanına ihtiyaç duyulduğu tespitine nasıl ulaşılmıştır?

3. *Bilişim alanında faaliyet gösteren kişileri bu alan hakkında bilgilendirmek için program eğitmen kadrosunda yer alan hukukçu, mühendis ve adli bilişim uzmanları Bilişim Hukuku uzmanlıklarına yine bir sertifika programını tamamlayarak mı sahip olmuşlardır? Eğer durumları böyle değil ise, bu programa katılım sağlanması sayesinde ulusal ve uluslararası alanda talep edilen Bilişim Hukuku uzmanı ihtiyacını gidermek nasıl hedeflenebilmektedir?*

4. 72 saatlik bir programı bitiren katılımcıların alacakları katılım sertifikası, gelecekte düzenlenecek sertifika programlarının kadrolarında katılımcıların uzman sıfatı ile yer almalarına yetecek midir, olanak sağlayacak mıdır?

5. *Bilişim Hukuku* alanında, hukuk fakültesi mezunu olmayan bir mühendisin, bilişim sektöründe faaliyet gösteren bir yöneticinin, bir çalışanın, konuyla ilgilenen tüm meslek gruplarından gelen bir kişinin, bu sertifika programına katılım sağlaması sonucunda bir *Bilişim Hukuku uzmanına* dönüşmesi mümkün olabilmekte midir?

6. "Kimler Katılabilir" başlığı altında *hukuk fakültesi öğrencileri* grubunun, *avukat, mühendis ve stajyer avukat* sıralamasının ardından dördüncü sırada geliyor oluşundan, hukuk fakültesi öğrencilerinin *Bilişim Hukuku* uzmanlığı için daha düşük profil bir gruba karşılık geldiği sonucu çıkartılabilir mi?

7. *Bilişim Alanında* yaşanan güncel sorunlar ifadesinde geçen *Bilişim Alanı* ne anlama gelmektedir?

8. Uzmanlık tesis etme hedefinde olan program dahilinde, *Bilişim Alanında* yaşanan *Ceza Hukuku, İdare Hukuku, Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hukuku'na* ilişkin güncel sorunlar, program kapsamında *Ceza Hukuku, İdare Hukuku, Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku ve Fikri Mülkiyet Hukuku* uzmanları tarafından mı çözümlenecektir? Eğer cevap evet ise, burada sayılan hukuk alanları uzmanlarının aynı zamanda *Bilişim Hukuku* uzmanı oldukları çıkarsamasına ulaşılabilir mi? O halde, ilk soruda da değinilen *Bilişim Hukuku* uzmanına duyulan ihtiyaç tespitinde farklı bir sonuç söz konusu mudur?

2014 tarihli SP 2 (90 Ders Saati) [8]

(Programın indirimli ücreti 2.450 TL, diğer katılımcılar için ücreti 4.900 TL'dir.)

Eğitimin Amacı

"*Hukuk mesleğinin ister teorik ister uygulama tarafını yürütsün her hukukçunun karşısına mutlaka bilişim hukuku ilke ve mevzuatları ile çözümlenmesi gereken sorunlar çıkmaktadır. Bilişimciler veya diğer meslek mensupları için de meslekleri gereği bilişim hukukunu bilmek için kaderini etkileyecek öneme sahiptir. Bilişim Hukuku Eğitim Programı'nın amacı, bu alanda sahip olduğumuz bilgi, birikim ve tecrübeyi talep eden herkesle paylaşarak; Bilişim Hukuku hakkında ayrıntılı bilgi edinmek isteyen bireylerin gerek teorik gerekse pratik açılardan yetiştirilmesine katkıda bulunmaktır.*"

Programın Yapısı

"(...) Eğitimde (%70) devam zorunluluğu aranacak olup program sonunda ayrıca katılımcılar bir final sınavına tabi tutulacaktır. Final sınavında 70 ve üstü not alamayanlara "Katılım Belgesi" devamsızlık sınırını aşanlara ise "Kayıt Belgesi" verilecektir. Sınavda başarılı olanlar X Üniversitesi onaylı "Başarı Sertifikası" almaya hak kazanacaktır. Ayrıca, mezuniyet hakkını kazanan tüm katılımcılara "Transcript" sunulacaktır."

Kimler Katılmalı?

"Sertifika programı temel olarak bu alanda uzmanlaşmak isteyen avukatlara, stajyer avukatlara, akademisyenlere ve bilişim uzmanlarına açıktır. Ayrıca Bilgi Güvenliği Uzmanları, Sosyal Medya İçerik Danışmanları, İnternet Girişimcileri, Adli Bilişim konusunda uzmanlaşmak isteyenler, Bilirkişiler, Marka Danışmanları ve Reklamcılar eğitim programına katılabilir. Programa hukuk fakültesinin 2. sınıfı bitirmiş olmak şartı ile lisans öğrencileri de alınacaktır."

Sorular

1. Her hukukçunun karşısına çıkan, çözümlenmesi gereken sorunlar için dönüp bakılacak *Bilişim Hukuku ilke ve mevzuatlarının*, Ceza Hukuku ilke ve mevzuatlarından, Anayasa Hukuku ilke ve mevzuatlarından, Borçlar Hukuku ilke ve mevzuatlarından bir hukuki enstrüman olarak farklılaşmasından bahsedilemeyecekse, neden disiplinler düşünce çerçevesinde şekillenmiş hukuk eğitim-öğretiminde hukuk fakültesi öğrencileri bu ilke ve mevzuatlar hakkında bilgi sahibi olamamaktadırlar?

2. Üniversite bünyesinde düzenlenen programın tanıtım ilanında, *sahip olunan bilgi, birikim ve tecrübe talep eden herkesle paylaşılacaktır* denilirken, programın ücretini biraraya getirmeyi başaramayan isteklilerin, özellikle öğrencilerin bu bilgi, birikim ve tecrübeden mahrum kalmaları, diğer bir ifade ile *bilgi, birikim ve tecrübelerden faydalanmayı talep eden herkes* kümesinin dışında kalmaları, üniversitenin programın tanıtım ilanında duyurduğu *Bilişim Hukuku hakkında ayrıntılı bilgi edinmek isteyen bireylerin gerek teorik gerekse pratik açılardan yetiştirilmesine katkıda bulunulması* hedefi ile ne derece örtüşmektedir?

3. Bu sertifika programında "Katılım Belgesi", "Kayıt Belgesi" ve "Başarı Sertifikası" farklılaşması, *Bilişim Hukuku* uzmanı olmanın o kadar da kolay birşey olmadığına yapılan bir vurgu mudur? "Başarı Sertifikası" yanında takdim edilen "Transcript" in içerisinde bir not ortalaması ve bir başarı derecesi ibaresi bulunmakta mıdır? "Transcript" kapsamında belgelenen başarı notu ile sertifika programını hazırlayan üniversitenin örneğin bir yüksek lisans programına başvuru esnasında avantaj sahibi olmak söz konusu olabilecek midir? Yurtdışında bulunan bir üniversiteye başvurulurken bu "Transcript" in sunulması söz konusu olabilecek midir? "Transcript" sadece Türkçe mi hazırlanmaktadır? Yoksa katılımcılara çok dilli bir belge olarak teslim edilmesi söz konusu mudur?

4. Görülüyor ki, bu program çerçevesinde de hukuk fakültesi öğrencisi olmak *Bilişim Hukuku* uzmanlığına adaylık bakımından dezavantajlı bir

duruma işaret etmektedir. Hukuk fakültesinin birinci sınıfını bitirmemiş öğrenciler veya hali hazırda ikinci sınıf öğrencisi olan öğrenciler, *Bilgi Güvenliği Uzmanları, Sosyal Medya İçerik Danışmanları, İnternet Girişimcileri, Adli Bilişim konusunda uzmanlaşmak isteyenler, Bilirkişiler, Marka Danışmanları ve Reklamcılar* ile karşılaştırıldıklarında hangi gerekçeler ile programa ücretini ödeyerek katılma hakkından mahrum bırakılmaktadırlar?

2014 tarihli *Bilişim Hukuku* SP-

Program İçeriği

1-Giriş ve Teknik Kavramlar: Giriş ve Program Hakkında Bilgi, İnternetin Teknik Yapısı-Kavramlar, Sosyal Ağların Yapısı, Alan Adı Sistemi, İnternet Sujelerinin Teknik Yapıları 2-Temel Hak ve Özgürlüklerin Kullanımında İnternet: İfade Özgürlüğü ve İnternet, Örgütlenme Hakkı, Dijital Aktivizm, Yurttaş Gazeteciliği, Kişisel Veriler, Özel Hayatın Gizliliği, Bilgi Toplumu 3-Bilişim Suçları: Bilişime Özgü Suçlar, Bilişim Vasıtasıyla İşlenen Suçlar, Karşılaştırmalı Hukuk, Karar İnceleme 4-Adli Bilişim: Dijital Delillerin Toplanması, Dijital Delillerin Analizi, Dijital Deliller ve Usul Hukuku, Örnek Analizler ve Örnek Bilirkişi Raporları 5-İnternet Yayıncılığı: İnternet Yayıncılığı ve Hukuki Sorumluluklar, Alan Adları Sistemi ve Hukuk, Online İtibar ve Korunması, WEB 2.0 Kavramı, Erişim Engelleme ve Hukuki Sorunlar 6-Dijital Alanda Fikri ve Sinai Haklar: Dijital Eser Kavramı, 5846 sayılı yasanın koruma kapsamı, Video siteleri, Mp3 ve Müzik, Dijital Oyun Hukuku, Yazılımlar ve Bilgisayar Programları, Veritabanı Koruması ve Botlarla İçerik Toplayıcılığı, İnternette ve Sosyal Ağlarda Marka Kullanımı 7-Dijital Alanda Reklam ve Rekabet Hukuku: Genel olarak Reklam Hukuku, Yeni Nesil Dijital Reklamcılık ve Hukuk, Çevrimiçi Davranışsal Reklamlar, Haksız Rekabet 8-Online Sözleşmeler: Genel İşlem Şartları, Sorumluluğun Sınırlandırılması, Tüketici Hukuku – Mesafeli Sözleşmeler, Elektronik İmza ve Çeşitleri 9-İş Hukuku ve İnternet: Yeni Çalışma Modelleri ve İş Hukuku, İşyerinde Mail ve İnternet Kullanımı, İşçinin ürettiği eserler ve işçi buluşları 10-Sosyal Medya Hukuku: Sosyal Medyada Etik, Sosyal Ağlarda İçerik Sorumluluğu, Sosyal Ağlarda Paylaşım ve Sorumluluk, Sosyal Medyada Nefret Söylemi 11-Elektronik Ticaret Hukuku: B2B tipi E-Ticaret Hukuku, B2C tipi E-Ticaret Hukuku, C2C tipi E-Ticaret Hukuku, Mesafeli Sözleşmeler 12-Güncel Meseleler: Bilgi Güvenliği, Bulut Bilişim, Elektronik Para, Elektronik Fatura, Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi 13-Güncel Meseleler II: İnternet Bankacılığı, Kitleli Fonlama, Sanal Mülkiyet, İnternet ve Vergi Hukuku 14-Start Up'lar ve Hukuk: Fikirlerin ve Projelerin Korunması, Hibe-Destek-Fon Programları, Şirketler Hukuku, Yatırım Hukuku

2015 tarihli SP 3 (60 Ders Saati) [9]

(Program ücreti bilgi formu aracılığıyla öğrenilebilmektedir.)

Eğitimin Amacı

"Son zamanların en hızlı gelişen ve büyüyen "Bilişim Hukuku" alanında uzmanlaşmak ve alanında profesyoneller yetiştirmek gayesiyle başlatılacak olan program, bilişim alanında çalışan uzman, orta ve üst düzey yöneticiler ile stajyer avukatlar, avukatlar ve bu alanda kendini yetiştirmek isteyen öğrencileri hedef almaktadır.

Katılım Şartları

"Hukuk fakültesi mezun ya da öğrencisi, bilgi işlem yöneticileri. Belirli bir alt yapıya sahip, konuya özel olarak ilgi duyan lisans mezunu olmak."

Sorular

1. *Bilişim Hukuku*nun bir alan olarak tespitinin dayandığı gerekçeler nelerdir?

2. *Bilişim Hukuku* alanında *profesyoneller yetiştirmek* gayesine sahip olan program düzenleyicileri, bu programın tamamlanmasının ardından, katılımcıların birer *Bilişim Hukuku profesyoneline* dönüşüp dönüşmedikleri sonucundan hareketle, belirttikleri gayeye ulaşıp ulaşılamadığına dair nasıl bir değerlendirme planlamaktadırlar?

3. *Bilişim Hukuku profesyonelleri yetiştirmek* gayesinde olan bu programın ilan metninde sayılan, *bu alanda kendini yetiştirmek isteyen öğrenciler* (hukuk fakültesi öğrencisi olup olmadıkları belirtilmemiştir) neden bilişim alanında çalışan uzmanların, orta ve üst düzey yöneticilerin, stajyer avukatların ve avukatların ardından son sırada sayılmıştır?

4. Programın katılım şartları başlığı altında *hukuk fakültesi mezun ya da öğrencisi, bilgi işlem yöneticileri, belirli bir alt yapıya sahip, konuya özel olarak ilgi duyan lisans mezunu olmak* ifadesine göre programa herhangi bir kişi katılabilecektir. Burada ilginç olan husus herhangi bu kişiler için, *belirli bir alt yapıya sahip olmak* şartının getirilmiş olmasıdır. Bu subjektif şartın yerine getirilip getirilmediğine dair değerlendirme nasıl yapılmaktadır? Belirli bir alt yapının içeriği nedir? Programın ifadelerinde yer aldığı şekliyle *kendini yetiştirmek isteyen* hukuk fakültesi öğrencileri için belirli bir alt yapıya sahip olma subjektif şartı nasıl aranacaktır? O halde, programın iddiası şöyle özetlenebilir mi? Hukuk fakültesinde okuyan bir öğrenci bu sertifika programına ücretini ödeyerek kayıt yaptırdığı takdirde, *son zamanların en hızlı gelişen ve büyüyen Bilişim Hukuku alanında, ancak konuya özel olarak ilgi duyması ve belirli bir alt yapıya sahip olması* şartıyla hukuk fakültesi mezunu olan veya olmayan diğer uzman ve yöneticiler ile birlikte, 60 saatlik eğitim sonucunda bir profesyonel olarak yetişebilecektir.

2015 tarihli *Bilişim ve Teknoloji Hukuku* SP - Program İçeriği

Türk Hukukunda Bilişim Suçları / Online İtibar / İnternet Bankacılığı / Alan Adları / Kişisel Verilerin Korunması Hukuku / İşçi İşveren İlişkisinde Bilişim / Elektronik Sözleşmeler / İnternette İfade Özgürlüğü / İnternet Ortamındaki Yayınlar Cevap ve Düzeltme / Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku / Eser ve Eser Sahipliği / Eser Üzerindeki Haklar / Eser Üzerindeki Hakların Devri / Bağlantılı Haklar / İnternette Fikri Haklar / Fikri Hakların Davaya Yoluya Korunması / Hukukumuzda Sözleşmeler ve Elektronik Ticaret Siteleri / Mesafeli Sözleşmelerin Hukukumuzda Girişi ve Dayanağı / Mesafeli Sözleşmelerin Tanımı, Kapsamı ve Türleri / Mesafeli Sözleşmelerin Unsurları ve Şekli / Mesafeli Sözleşmelerde Ön Bilgilendirme / Tüketicinin Mesafeli Sözleşmeden Cayma Hakkı / Mesafeli Sözleşmede Tarafların Hak ve Yükümlülükleri / Hukukumuzda Elektronik Ticaret Siteleri ve Elektronik Ticaret Sitelerine İlişkin Hukuki Uygulamalar / İnternette Tüketici Hakları ve Reklam

2016 tarihli SP 4 (90 Ders Saati) [10]

(Programın ücreti erken kayıtlarda 2.640 TL+KDV, normal kayıtlarda 3.300 TL+KDV'dir.)

2014 tarihli SP 2 ile "Eğitim Programının Amacı" ve "Kimler Katılmalı?" başlıklarında aynı tanıtım

metnine, yalnız bu defa kadrosunda yirmi yedi akademisyen-uygulayıcıya sahip olan bu program, ek olarak *Bilişim Hukuku* uzmanlığı başlıklı şu ifadelere yer vermektedir:

"*Bilişim Hukuku Uzmanı; Teknoloji alanında her tür gelişmenin hukuki ve sosyal risklerini öngörme, iş, eğitim, medya, ticaret gibi internet teknolojilerine paralel dönüşmüş yeni çalışma modellerini hukuksal anlamda kurgulama ve bu alanda çıkması muhtemel hukuksal uyumsuzlukları öncelikle önleme ve çözüme aşamalarında hayati bir önem taşımakla birlikte ne yazıkki bu alanda yetişmiş insan gücü açısından büyük bir eksiklik söz konusu. Gerek dünyada gerekse ülkemizde yaşanan son gelişmeler Bilişim hukuku alanında yetişmiş insan kaynağına duyulan ihtiyacı daha da gözler önüne sermiş durumda.*"

Sorular

1. *Teknoloji alanında her tür gelişmenin hukuki ve sosyal riskleri* nasıl öngörülebilir olabilir?
2. *Yeni çalışma modellerini hukuksal anlamda kurgulama* ile anlatılmak istenen nedir?
3. *İnsan gücü açısından büyük bir eksiklik* tespit eden bu sertifika programında, bu eksikliğin nedenlerine ilişkin olarak ayrı bir değerlendirme üzerinde çalışılacak mıdır?
4. *Dünyada Bilişim Hukuku alanında yetişmiş insan kaynağına duyulan ihtiyaç* tespiti nasıl belirlenmiştir?

2016 tarihli *Bilişim Hukuku* SP-

Program İçeriği

Bilişimde Kullanılan Teknik ve Temel Kavramlar / Bilişim Suçları / Adli Bilişim / Alan Adları ve Hukuk / İnternet Yayıncılığı ve Hukuk / Dijital Alanda Fikri ve Sınai Hak / Dijital Alanda Reklam ve Rekabet Hukuku / Online Sözleşmeler / Elektronik Haberleşme Hukuku / Sosyal Medya Hukuku / Dijital Diploması / Start-Up'lar ve Hukuk / Bilişimin İş Hukukuna Etkileri / İnternet Bankacılığı ve Kredi Kartları / Arama Motorları ve Hukuk / Elektronik Ödeme Sistemleri / Elektronik Ticaret Hukuku / İnternette Vergi Hukuku ve Uygulamaları / Sosyal Medya ve İletişim / Sanal Mülkiyet / Bilgi Güvenliği (Siber Güvenlik) -Big Data ve Analizi / Online İtibar Yönetimi ve Erişim Engellemeler / İnternet ve Etik (Netiket)

Yukarıda tanıtım metinleri seçilen sertifika programlarının, program içeriklerinde görüleceği gibi, konu başlıkları hukuk fakültelerinin alanlar bilgisine dahil başlıklardır. Genel ağın kapsayıcılığında ortaya çıkmış ticaret hukuku meseleleri, ceza hukuku meseleleri vb. Pekî o halde, bu sertifika programlarının ders listeleri ve başlıkları karşısında, bir hukuk fakültesi lisans programı açısından düşünülmesi gereken nedir?

IV. Transdisipliner Bir Genel Ağ Dersi ve Değerlendirme

Bir disiplin tabiiyetini aşan araştırmaların künyeleri açıklanırken kısaca *MIT -multidisciplinary*-çok disiplinlilik, *interdisciplinarity*-disiplinerarasılık ve *transdisciplinarity*-transdisipliner veya disiplinler-ötesilik, -aşırılık- [11] kavramları kullanılmaktadır.

Disiplinerarasılık 1914 yılında *Georg Ellery Hale*'ın "*the inter relationship of sciences*-bilimler arası ilişki" nitelendirmesi ile başlar [12]. Transdisipliner kavrayış ise *Hasan Ziya Özbekhan*'ın tarifi ile

synepistemic coordination-syn-epistemik dayanışma kavramı ile açıklanır [13]. Prof. Basarab Nicolescu transdisipliner kavrayışın çağrısını hazırlayan isimdir. Prof. Nicolescu doksanlı yılların sonunda transdisiplinerlik sözleşmesini duyurur [14]. Bu yazının konusu itibarıyla, sözleşmenin ya da diğer bir deyişle manifestonun özellikle ikinci ve dördüncü maddelerinin önem taşıdığı düşünülmektedir: Madde 2: Farklı mantık tipleri ile belirlenen farklı gerçeklik seviyelerinin tanınması transdisipliner tutumun kendine has yanıdır. Gerçekliğin, bir tek mantık biçimi ile belirlenen bir tek seviyeye indirgenmesi yönünde herhangi bir çaba transdisiplinerlik sahası içinde barınmaz. Madde 4: Transdisiplinerliğin mihenk taşı, farklı disiplinleri kateden ve ötesine uzanan anlamların semantik ve pratik birliğidir. Transdisiplinerlik, "tanım" ve "nesnellik" kavramlarının yeniden incelenmesiyle açık-kafalı bir akılcılığı öngörür. Özenin dışlanması getiren aşırı bir biçimcilik, tanımlarda bükülmezlik ve tam nesnellığe erişme iddiası sadece yaşamı değilleyen bir etkiye sahip olabilecektir.

Ayrıca, disiplinlerarası ve transdisipliner ifadelerine başvurmak gerektiğinde I. M. Wallerstein'ın tespitini hatırlamak çeşitli nitelendirmelere hızlıca sahip çıkmamak açısından yol gösterici olacaktır [15]:
"Sosyal bilimlerin örgütsel sorunlarının altında bu alan meselesi yatmaktadır. "Disiplinerarasılık" teriminin pembe ışıkları herkesin gözlerini kamaştırmış olsa da, sosyal bilimlerin nominal ayrımlarının kurumlaştırılması bugün özellikle güçlüdür. Aslında bana kalırsa disiplinlerarasılığın kendisi oltanın ucundaki yemdir; her bir disiplinin, pratik bir sorunu çözmek için başka bazı özel bilgilerle birleştirilmesinde fayda olan bazı özel bilgilere sahip olduğunu ima ederek, halihazırdaki disiplinler listesine verilebilecek en büyük desteği verir."

Günümüzde, Avrupa'nın ve Birleşik Devletler'in hukuk fakültelerinin lisans programları genellikle disiplinlerarası yaklaşıma açıktır ifadesi yanıltıcı olmayacaktır. Kürsü isimlerinde karşılaşılan çeşitlilik, akademisyenlerin faaliyetlerini tanımlarken kullandıkları virgüllü nitelendirmeler bu durumun göstergelerindedir. Örneğin Humboldt Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin bir araştırma birimi olan Hukuk ve Toplum-Law and Society Institute (LSI), aynı zamanda Alman Anayasa Mahkemesi hakimlerinden Prof. Dr. Susanne Baer direktörlüğünde disiplinlerarası çalışmalar sürdürmektedir. Kendi ifadesiyle sosyo-legal enstitü hedeflediği ölçeği, köklü bir geçmişe sahip olan Alman hukuk sosyolojisini uluslararası hukuk ve toplum araştırmalarıyla bütünleştirerek, hukuk öğretisi düşüncesini sosyal bilimlerin sistematik katılımı ile beslemek şeklinde açıklamaktadır [16]. Aynı üniversitenin bir diğer araştırma birimi olarak bir adım ileriye giden Kamu Hukuku ve Cinsiyet

Çalışmaları Kürsüsü ise aile hukukunu anlayabilmek için öncelikle toplumda yerleşik aile içi ilişkilerin, dolayısıyla kadın erkek ilişkilerinin iyi anlaşılabilmesi gerektiğini belirterek, çalışmalarının doğasını disiplinlerarası çalışmadan ziyade transdisipliner çalışma olarak nitelendirmektedir. Kürsü, her iki yaklaşım arasında ayırt edici olanı, disiplinlerarası çalışmada ekli bilgiye, disiplinlerüstü çalışmada farklı bir bilgiye ulaşmak hedeflenir şeklinde açıklamaktadır [17].

Bu yazıyı hazırladığım sırada misafir araştırmacı olarak çalışmalarını gözlemleme şansını bulduğum Alexander von Humboldt İnternet ve Toplum Enstitüsü'nün direktörlerinden Prof. Dr. Jeanette Hofmann şöyle söylüyor [18]: "Genel ağın devingenliği, genel ağ dahilinde hareket etmemizden ziyade, olgusal olarak, doğrudan sayısal toplum olmamıza yol açıyor."

İşte bu ifade ile dikkat çekilen -güncellik- hukuk eğitim-öğretiminin başlıca özelliği olamadığında, doğrudan sayısal toplum haline gelmiş toplumun hukukçuları, bu gerçeklik karşısında ciddi bir belirsizlik içerisinde kalmış oluyorlar. Peki o halde, hukuk fakültesi öğrencileri, ücretli Bilişim Hukuku sertifika programlarına yönlendirilmek ya da sertifika programlarına benzeren çeşitli eğitim-öğretim programlarına ücret ödemek ya da fakültelerinde hasbelkader açılmış, çoğunlukla dersi veren uzmanın uzmanlık geçmişine dayalı olarak belli bir yönde ağırlık verdiği başlıklar çizelgesinin takip edildiği Bilişim Hukuku seçmeli dersine kayıt yaptırmak haricinde sadece elektronik ticaret sicilini değil bilgi toplumu söylemini de tahlil edebilecek, sorgulayabilecek, kayıtsız-şartsız-testsiz-ücretsiz bir donanım ulaşmak hakkına sahip değil midirler? Hukuk fakültelerinin lisans ders programlarında genel ağ üzerine, genel ağın kapsayıcılığı üzerine transdisipliner bir dersin yer bulması absürd bir durum olarak görülürken, neden vakıf üniversiteleri ile ticari kuruluşların Bilişim Hukuku sertifika programını başarıyla sonuçlandıran katılımcılar için "Transcript" hazırlamaları absürd bir durum olarak görülmez? Hukuk eğitim-öğretiminde sertifika programları vb. eğitim konseptlerine terk edilmiş Bilişim Hukuku efsanesinden vazgeçilebilecek midir? Yoksa Bilişim Hukuku sertifika programını başarı ile tamamlamak için geçilmek zorunda olan örneğin elli soruluk bir çoktan seçmeli testin gelecekte yaygınlaşarak hukuk fakültelerinde okuyan öğrencilerin tümünün önüne getirilmesi mümkün olabilir mi? Türkiye'nin hukuk eğitim-öğretim birikimi düşünüldüğünde Bilişim Hukuku sertifika programlarının yaygınlaşması makul görülüp, üniversiteler tarafından desteklenirken, transdisipliner kavrayışın hukuk fakültesi işleyişine uygun bulunmaması nasıl açıklanabilir? Toplum gelecek hakkında öngörüye sahip hukukçuları -hak-etmemekte midir? Bilişim Hukuku bilmek, belirtildiği

gibi işlerin kaderini değiştiriyorsa, işlerin kaderi sertifika programlarına bırakılabilir mi? İnternet Araştırmacıları Birliği'nin (AoIR) bu sene Arizona'da gerçekleştirdiği IR16-2015 [19] konferans oturumlarına Türkiye'den *Bilişim Hukuku* sertifika programlarını başarıyla tamamlamış kaç kişi katılmıştır? Bu seneki konferansta Türkiye'den hiçbir konuşmacının bulunmadığı konferansa önümüzdeki sene konuşmacı olarak katılmayı düşünen kaç *Bilişim Hukuku* sertifikası sahibi mevcuttur? Nihayetinde, yukarıda tanıtım ilanı incelenen bir *Bilişim Hukuku* sertifika programının hedeflerinden biri de uluslararası alanda ihtiyaç duyulan *Bilişim Hukuku* uzmanı açığını kapatmaya katkı sağlamak değil miydi? Hukukçular, izole disiplin inancıyla birbirlerini tekrarladıkları ve yücelttikleri bu tekrar yoluyla sosyal bilimlerin diğer bilgi alanlarına kapalı evrenlerini yaşatmaya kararlı oldukları sürece, *Bilişim Hukuku* sertifika programlarına katılımcıları olarak değilse bile, seyircileri olarak *ihtiyaç* duymaya devam edeceklerdir. *Genel ağ coğrafya, mekân veya zaman tanımamaktadır* gibi bir cümlenin pek çok kişi tarafından severek başvuru, tek düze bir makale başlangıcı cümlesi veya parıltı etkisi yaratan bir sertifika programı tanıtımı cümlesi olmasının ötesinde, ne anlama geldiği üzerinde durulması gerektiği görüşündeyim. Transdisipliner bir genel ağ dersi, ne geçmiş yüzyılların disiplinler listesine hizmete devam edecek bir *Bilişim Hukuku* dersi, ne de disiplinlerarasılığın disiplinler araştırmayı gizli den gizliye destekleyen tuzağına düşecek bir derstir. Böyle bir dersin hukuk fakültesi programlarında yer almasının muhtemel sonuçlarını şu şekilde değerlendiriyorum:

Bilişim Hukuku sertifika programlarına zaman içerisinde *ihtiyaç* kalmaz. Ayrıca hukuk fakültelerinin lisans programlarında açılmış veya açılması planlanan, özünde diğer derslerin alan bilgilerine dayanan konu başlıklarının seçmece bir toplamı şeklinde oluşturulmuş, sürdürülmesi genel ağın doğası gereği güç olan *Bilişim Hukuku* seçmeli derslerinin varlıklarına gerek kalmayacaktır. Hukuk fakültesi öğrencilerine, transdisipliner bir genel ağ dersine katılımları sonucunda, lisans programında yer alan diğer derslerde karşılaştıkları genel ağın kapsayıcılığının söz konusu olduğu konularda ve ilgili kavramlar etrafında gerekli düşün kabiliyeti kazandırılmış olunur. Hukukçular arasında ve hukukçuların ötesinde *Bilişim Hukuku* uzmanlarının sayısı önem taşımaz, aksine genel ağın kapsayıcılığının söz konusu olduğu meselelerin çok boyutlu doğasını tanıyan akademisyen veya uygulayıcı hukukçular herhangi bir sertifikaya ihtiyaç duymaksızın bilim yapabilir, işlerini yapabilir, görüş sahibi olabilir hale gelirler. Bu dersin transdisipliner nitelikte olması nedeniyle, özellikle sosyal bilimlerin ve bilgisayar bilimlerinin diğer disiplinler alanlarında araştırmalarını sürdüren bilim insanları hukukçular ile bu ders aracılığıyla iletişim kurarak hukuk

gerçekliğine yabancı kalmamış olurlar. Hukuk kaidelerini, ayrıca hukuk fakültesi öğrencileri ile kuracakları ilişkiyi anımsamaları kendi bilimsel çalışmalarına da katkı sağlar. Hukuk fakültesi öğrencileri de çalışmalarını sürdürürken, örneğin genel ağ siyaseti ve yönetimi, insan olmayan algoritmaların karar vericilikleri, hayvanların telif hakkı gibi şimdinin sosyal gerçekliğini oluşturan ve onu didikleyen unsurlara yabancı kalmamış olurlar.

Genel ağ araştırmasına dair bir gerçeği belirtmek gerekirse, anlık veri akışına bu denli bağlı, anlık veri akışı üzerinden bu denli dönen bir başka araştırma faaliyeti yoktur. Diğer deyişle bu araştırma faaliyetinde, araştırmanın geldiği son nokta(lar) çoğuldur ve bu nokta(lar) çok seri olarak yer değiştirmektedir. Bugün Türkiye'de hukuk fakültesi mezunları açısından söz konusu olan, genel ağa ilişkin ne olup bittiğinin anlaşılmasının ötesinde, ne olup bittiğinin farkında olunmaması gerçeğinin önüne, web 2.0'ı anlatırken, web 3.0'ı anlatıp anlatmayacakları ya da genel ağın bu şekilde evrimleşme aralıklarına bölünmesine karşı çıkan yaklaşımlardan bahsedip bahsetmeyecekleri kesin olarak bilinmeyecek *Bilişim Hukuku* sertifika programlarıyla geçmek mümkün olmayacaktır.

Avukat Jonathan Caplan, "*Bir tekel oluşturmanın en kolay yolu, sokaktaki insanın anlayamayacağı türden bir lisan ve mevzuat icat etmekten geçer.*" diye yazıyor [20]. Oysa artık icat edilen *Bilişim Hukuku lisanını ve mevzuatını* anlayamayanlar sokaktaki insanın ötesinde hukuk fakültelerinin lisans öğrencileridir.

Disipliner düşüncede bir bilim dalı ancak diğer bilim dallarının algıladıkları gerçekliğe ve içinden geldiği toplumda hüküm süren birden fazla gerçeklik algısına kendi cephesinde üretilmiş bir başka gerçeklik algısıyla katkı yapmaktadır. Oysa, hukuk fakültesi öğrencileri için doğru olan, ne genel ağa kayıtsız bir ruh hali ile sürdürülmesinde sakınca görülmeyen lisans programları, ne de akademik bilgi ile uygulama bilgisinin programa özel harmanlandığı ücretli *Bilişim Hukuku* sertifika programlarıdır.

Transdisipliner kavrayışla kabul görerek hayata geçirilecek bedelsiz bir genel ağ dersine erişim hakkının Hukuk Felsefesi, Hukuk Metodolojisi veya Genel Kamu Hukuku derslerinin haklarının haklı olarak teslim edilmesinde olduğu gibi teslim edilmesi, sayıları en az *Bilişim Hukuku* uzmanlarının sayısı hızında çoğalmış hukuk fakültelerinde okuyan binlerce öğrencinin gelecek kaygısıyla, işsizlik korkusuyla, rekabet baskısıyla *Bilişim Hukuku* sertifika programlarına kayıt yaptırmaya *ihtiyacından* bağımsız çalışabilmeleri ümidiyle...Türkiye'nin tüm hukuk fakülteleri için özgür, açık, güvenli bir transdisipliner genel ağ dersi!

Kaynakça

[1] Çevrimiçi erişim için bkz:
<http://www.rechtstheorie.unikoeln.de/lehre/frueheresemester/>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[2] Çevrimiçi erişim için bkz:
<http://www.kobiden.com/karakullukcu,-hukuk-enformatigi-alaninda-standartlari-yukseltiyor-8462h.htm>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[3] Çevrimiçi erişim için bkz:
<http://mevzuat.kamunet.net/mmd.swf>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[4] Çevrimiçi erişim için bkz:
http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/e64373ca2f73897_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergisi, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[5] Hilgendorf, Eric-Valerius, Brian, **Computer- und Internetstrafrecht-Ein Grundriss**, 2. Baskı, Springer, s. 1-2.

[6] Çevrimiçi erişim için bkz:
<http://ileriegitim.turavak.org.tr/bilisim.aspx>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[7] Çevrimiçi erişim için bkz:
<http://www.ozyegin.edu.tr/AKADEMIK-PROGRAMLAR/Hukuk-Fakultesi/Hukuk-Sertifika-Programlari/Gecmis/Bilisim-Hukuku-Sertifika-Programi>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[8] Çevrimiçi erişim için bkz:
<http://www.ticaret.edu.tr/tr/Duyuru/Detay/IdariBirimler/Hayat%20Boyutu%20Öğrenme%20Koordinatörlüğü/katId/57/id/1310>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[9] Çevrimiçi erişim için bkz:
<http://www.istanbulinstitute.com/egitim/bilisim-ve-teknoloji-hukuku-sertifika-programi.html>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[10] Çevrimiçi erişim için bkz:
<http://www.hukukakademisi.com.tr/bilisim-hukuku.html>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[11] Transdisipliner araştırmanın tanımı ve amaçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz:
<http://www.transdisciplinarity.ch/d/Transdisciplinarity/>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[12] Çevrimiçi erişim için bkz:
<http://www.begriffsgeschichte.de/doku.php?id=interdisziplinaritaet>, Erişim Tarihi, 20.10.2015.

[13] Jantsch, E. (1972). "Towards Interdisciplinarity and Transdisciplinarity in Education and Innovation." In: **Interdisciplinarity. Problems of**

Teaching and Research in Universities, hrsg. von Center for Educational Research and Innovation (CERI). Paris, OECD: 97-121.'den aktaran Balsiger, Philipp W., **Transdisziplinaritaet systematisch-vergleichende Untersuchung disziplinenübergreifender Wissenschaftspraxis**, Münschen, 2005, s. 174.

[14] Transdisiplinerlik Sözleşmesi'nin çevrimiçi Türkçe metni için bkz: <http://ciret-transdisciplinarity.org/chart.php#tr>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[15] Wallerstein, I. M., **Bildiğimiz Dünyanın Sonu-Yirmibirinci Yüzyıl İçin Sosyal Bilim**, çev. Tuncay Birkan, Metis Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2009, s. 275.

[16] Çevrimiçi erişim için bkz:
http://www.lsi-berlin.org/welcome-to-the-law-and-society-institute-berlin?set_language=en, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[17] "(...) *Briefly stated: interdisciplinary work aims at added knowledge, while transdisciplinary work aims at different knowledge.*", Çevrimiçi erişim için bkz: <https://plone.rewi.huberlin.de/en/lf/l/ls/bae/knowledge/science-intertransdisciplinarity>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[18] "*Die Mobilität des Internets führt dazu, dass wir uns ins Internet nicht mehr hinein bewegen, sondern wir faktisch zur digitalen Gesellschaft werden.*", Hofmann, Jeanette, **Der Ort des Politischen-Politik, Medien und Öffentlichkeiten Zeiten der Digitalisierung**, Vistas Verlag, Berlin, 2013, s. 119.

[19] Çevrimiçi erişim için bkz: <http://aoir.org/ir16/>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

[20] Caplan, Jonathan, **Profesyoneller İktidarı**, çev. Cevdet Cerit içinde "*Avukatlar ve Davacılar, Bir Mesleğe Şöylesine Bir Bakış*", Pınar Yayınları, 1. Basım, 1994, s. 93.